

Grave Oud Velp

Cultuurhistorische verkenning

drs. K. Emmens
ing. A.G. Oldenmenger
drs. J.M.J. Willems

Juli 2005
BAAC rapport 05.099

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

BAAC bv

Grave Oud Velp

Cultuurhistorische verkenning

drs. K. Emmens
ing. A.G. Oldenmenger
drs. J.M.J. Willems

Juli 2005
BAAC rapport 05.099

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

BAAC bv

Colofon

ISBN: 90-5985-341-5

Redactie: ir. R.J.W.M. Gruben
Teksten: drs. J.M.J. Willems
drs. K. Emmens
ing. A.G. Oldenmenger
S. van der Loo (BILAN)

Fotografie: ing. A.G. Oldenmenger
drs. K. Emmens

Veldwerk: ing. A.G. Oldenmenger
drs. K. Emmens

Kaarten: S. van der Loo en W. Loth (BILAN) / ing. A.G. Oldenmenger
Copyright: Gemeente Grave / BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de gemeente Grave en BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie.

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Bergsingel 81-85
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Voorwoord	3
1 Oud Velp	4
1.1 De historische context	4
1.2 De huidige context	6
1.2.1 Globale karakteristieken	6
1.2.2 De landschappelijke context	7
1.3 De stedenbouwkundige context	8
1.3.1 De wegenstructuur	8
1.3.2 De bebouwingskarakteristiek	11
1.4 De indeling in vier “zones“ of karakteristieke gebieden	14
1.4.1 De “religieuze zone”	14
1.4.2 De “dorps-zone”	15
1.4.3 De “agrarische zone”	16
1.4.4 De “lage en lege zone”	17
1.5 Omgrenzing	18
2 Cultuurhistorische waardebeoordeling	20
2.1 De cultuurhistorische waardebeoordeling	20
2.2 De cultuurhistorische kwaliteit	20
2.3 Conclusies en aanbevelingen	23
3 Inventarisatie historisch groen (ecologie)	24
3.1 Inleiding	24
3.2 Onderzoeksmethode	24
3.3 Resultaten van het veldonderzoek	24
3.3.1 Oud Velp	24
3.3.2 Boomgaard	25
3.3.3 Ooibos	25
3.3.4 Erfbeplanting	25
3.3.5 Haag / perceelsrand / struweel	25
3.3.6 Kloostertuin	25
3.3.7 Laanbeplanting	26
3.3.8 Maasheggen	26
Advies	27
4 Bronnen en literatuur	29
5 Noten	31

Voorwoord

In opdracht van de gemeente Grave heeft BAAC bv een cultuurhistorische verkenning uitgevoerd naar de wijken “Blauwe dorp” en “Rode dorp” van Grave en naar het dorp Oud Velp. De reden van de verkenning is de voorgenomen aanwijzing van Oud Velp als beschermd dorpsgezicht (en het “Blauwe dorp” en het “Rode dorp” als beschermd stadsgezicht). Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van de gebieden en de waarde van de voor het dorp karakteristieke structuren is naast een bureauonderzoek ook een veldonderzoek verricht. Helaas leverde het onderzoek in de archieven van de gemeente Grave weinig concrete informatie op. De resultaten van de verkenning van Oud Velp zijn in deze rapportage gevat. Voor de verkenning van het “Blauwe Dorp” en het “Rode Dorp” is een afzonderlijke rapportage opgesteld. Voor de beschrijving van de ecologische structuren heeft BAAC een beroep gedaan op de medewerkers van Bilan die eveneens zowel een bureau- als een veldonderzoek hebben uitgevoerd.

Graag willen wij de heer van Tuyn (gemeente Grave) en de heer W.J. Kinkel (Compositie 5 stedenbouw bv) danken voor de verstrekte informatie en welwillende medewerking.

1 Oud Velp

1.1 De historische context

De eerste schriftelijke vermelding van Velp komt voor op een vroegmiddeleeuwse goederenlijst van het Kapittel van Sint-Vincentius van de Zuid-Belgische plaats Soignies Zinnik). Velp staat in die tijd bekend onder het toponym Phellepe. Tot de 15de eeuw inde het Sint-Vincentiuskapittel tienden en renten uit haar goederen gelegen in Velp. Daarna kwam Velp en omgeving onder invloed van de heren van Ravenstein.¹ Er moet al vrij vroeg een kerk in Velp gestaan hebben. Delen van het muurwerk van de huidige kerk dateren immers uit de 12de eeuw.² Resten van het Romaanse tufstenen schip zijn in de zuidmuur aan de binnenzijde weer in het zicht gebracht. De kerk werd in 1937 aan de eredienst onttrokken.³ De reden daartoe was de verplaatsing van de parochie met de kerk naar een nieuwe locatie, bij het concurrerende Jezuïetenklooster in Nieuw Velp.

Tot in de twintigste eeuw zal de hoofdbron van bestaan voor de inwoners van Velp de landbouw zijn geweest. De nabij gelegen stad Grave zal daarbij als afzetgebied gediend hebben. Ook is bekend dat in Velp enige herbergen gelegen waren, die frequent bezocht werden door in Grave gelegerde soldaten. Het bier in Velp, dat

Afb. 1. Het grondgebied van de gemeente Velp op een negentiende-eeuwse kadastrale kaart.

tot het Land van Ravenstein behoorde, was goedkoper dan het bier dat in Grave, gelegen in het Land van Cuijk, werd verkocht. Een kwestie van verschil in belasting.⁴ De nabijheid van de vesting Grave had niet alleen voordeel voor het kerkdorp. Ten tijde van oorlogen en belegeringen van Grave werden dorp en bevolking van Velp regelmatig zwaar getroffen. Zo brandde Velp in 1794 bijna geheel af en werden delen geïnnundeerd.

Behalve oorlogshandelingen werd Velp ook regelmatig met natuurgeweld geconfronteerd. Bij hoge waterstanden op de Maas liep rivierwater via de Beersche overlaat over land naar het westen toe. Met als gevolg dat ook gronden rondom Velp onder water kwamen te staan. Uiteindelijk bereikte dit water 's-Hertogenbosch waar het via de Dieze weer op de Maas werd afgevoerd. Dit probleem werd pas in de 20ste eeuw opgelost met de realisatie van de Maasmondwerken en de daarmee samenhangende sluiting van de Beersche overlaat.

In Velp staan dicht bij elkaar twee kloosters. Het oudste is van de paters Capucijnen. Toen in 1629 de Staatse troepen onder leiding van Frederik Hendrik de stad 's-Hertogenbosch veroverden, werden onder meer de paters Capucijnen gedwongen deze stad te verlaten. Zij trokken naar Velp, gelegen in het onafhankelijke Land van Ravenstein, alwaar zij zich vestigden. Na een aantal jaren in tijdelijke onderkomens te hebben gewoond werd in 1662 begonnen met de bouw van een nieuw kloostercomplex. Vervolgens werd in 1732 ten behoeve van het klooster een kerk met barokinterieur gebouwd. In de 18de en 19de eeuw zijn nog verschillende uitbreidingen gerealiseerd.⁵

De tweede orde vestigde zich in het midden van de 19de eeuw in Velp. In 1858 trokken de kloosterzusters der moniale redemptoristinnen vanuit Brugge naar Velp, alwaar ze zich vestigden op het kasteeltje Bronckhorst. Het kasteeltje werd in 1860 gesloopt. Over wat er eventueel van Bronckhorst bewaard is gebleven, bestaat nog onduidelijkheid. Bij een recente verkenning van het klooster zijn geen zichtbare delen van het kasteeltje aangetroffen.⁶

Afb. 2. Een detail van twee samengevoegde kadastrale kaarten uit 1832 met daarop zichtbaar in één lijn: het klooster, de kerk en het kasteeltje.

In de Tweede Wereldoorlog kwam er een einde aan de zelfstandige gemeente Velp en de ligging in het Land van Ravenstein. Tijdens een grote gemeentelijke herindeling in 1942 werd Velp tegelijk met het kerkdorp Escharen bij de stedelijke gemeente

Afb. 4. Een recente luchtfoto van een deel van Oud Velp. Te onderscheiden is de lintbebouwing met aan de noordzijde twee kloosters en een kerk en aan de zuidzijde agrarische ontwikkeling.

1.2.2 De landschappelijke context

Ligging

Oud Velp is gelegen op een hoger terrein, een zandrug, temidden van een laaggelegen gebied. Deze zandrug is een oude oeverwal van de Maas. Dat dergelijke ruggen in het rivierengebied al vroeg bewoond waren, blijkt wel uit de aanwezigheid van de middeleeuwse kerk in Oud Velp, waarvan enkele delen uit de Romeinse tijd dateren, zo ongeveer de 12de eeuw. Het glooiende karakter van de akkers ten zuiden van de dorps-zone zal ontstaan zijn door het jaarlijks bemesten van de akkers waardoor deze geleidelijk hoger kwamen te liggen: dit worden essen genoemd. Langs de Maas wordt het gebied beschermd door de dijk, die tussen circa 1750 en circa 1830 een verlegging heeft ondergaan (zie de paragrafen Waterlopen en Wegenstructuur).

Water en waterlopen

Slechts één waterloop kronkelt zich aan de west- en noordzijde om Oud Velp heen, namelijk de Hertogsgraafwetering. Deze gegraven wetering ligt in het laaggelegen gebied aan de landzijde van de Maasdijk en is thans van belang voor de ontwatering ervan.

Op de kaarten uit circa 1750 en 1830 behoorde de loop ten noorden van Oud Velp tot een sloot die via een sluis in verbinding stond met de oorspronkelijke Maasloop achter deze dijk. Op de kaart van circa 1750 bevond de sluis zich in het oude dijkverloop en op de minuutplannen van circa 1830 in de Mars en Wythdijk - op deze dijken wordt verderop ingegaan, bij de stedenbouwkundige context. Met behulp van de sluis en de sloot zal het inundatieterrein ten westen van Grave onder water gezet zijn tijdens oorlogsdreiging. Dit gebeurde ook tijdens de laatste belegering in 1794.

Het westelijke deel van de Hertogsgraafwetering, ongeveer vanaf de Schotschestraat, vormde volgens de kaart uit circa 1830 onderdeel van de Grootte Wetering, die destijds evenwijdig aan en ten zuiden van deze straat zijn loop had. Na 1830 en

waarschijnlijk pas na 1874, toen door de Vestingwet ook Grave haar defensieve functie had verloren,⁷ zal de inundatiesluis buiten gebruik zijn gesteld en de inundatiesloot zijn gekoppeld aan de Groote Wetering met een nieuwe loop langs de Lootheeg. De loop van de Groote Wetering evenwijdig aan de Schotschestraat zal eveneens destijds zijn functie hebben verloren. Ook toen pas zal de naam Hertogsgraafwetering aan de waterloop zijn gegeven.

De inundatiesluis stond in verbinding met de oorspronkelijke Maasloop, die direct achter de oude dijk (weergegeven circa 1750) en later de Mars en Wythdijk (weergegeven circa 1830) lag. De kanalisatiewerkzaamheden aan de Maas in de eerste decennia van de 20ste eeuw hebben tot gevolg gehad dat de huidige Maasloop veel noordelijker ligt. De oude loop is vanaf de dijk nog altijd duidelijk herkenbaar.

Ten noordwesten van het Capucijnenklooster zijn waterpartijen aanwezig, die al op de kaarten van circa 1750 en 1830 zijn weergegeven. Waarschijnlijk betreft het oorspronkelijk visvijvers die aangelegd zijn ten behoeve van dit klooster in de 17de of vroegere 18de eeuw.

De plassen aan de Velpse zijde van de Mars en Wythdijk, opgenomen in een vochtig griendbos, komen niet duidelijk op oudere kaarten voor. Dit terrein lag voor de dijkverlegging tussen circa 1750 en circa 1830 buitendijks.

Bossen en bosschages

Er zijn slechts twee bossen van bescheiden formaat. Het ene ligt ten zuidwesten van het Capucijnenklooster en behoort bij dat klooster. Op de oudere kaarten uit circa 1750 en 1830 is niet af te lezen dat zich daar bos bevond. Het andere ligt evenwijdig aan de Mars en Wythdijk en vormt het hiervoor al even genoemde griendbos.

Bomensingels komen voor langs de Overlaat, de Basilius van Bruggelaan tussen het Capucijnenklooster en het Redemptoristinnenklooster, en de Grippensteinschestraat.

1.3 De stedenbouwkundige context

1.3.1 De wegenstructuur

- Primaire routes

Slechts één hoofdroute met een regionale functie doorsnijdt Oud Velp, namelijk de verbindingsweg tussen Grave en het westelijk daarvan gelegen Overlangel. In het dorp volgt deze route de Bronkhorstweg en de Pannestaartweg naar de Oude Maasdijk. De Pannestaartweg lijkt omstreeks 1750 nog niet te bestaan; wel was er een verbinding met de dijk die dicht langs het Capucijnenklooster liep. Op de kadastrale minuutplannen uit circa 1830 staat de Pannestaartweg wel al aangegeven.

- Secundaire routes

Door middel van een secundaire route met een interlokale functie is Oud Velp verbonden met Nieuw-Velp. Deze route verloopt via de Hanenstraat (noordelijk deel), de Pastoriestraat (oostelijk deel) en de Grippensteinschestraat. Deze route heeft geen vloeiend verloop zoals de hoofdroute, er moet tweemaal een haakse hoek gemaakt worden. Dit wijst erop dat deze wegen pas in de vroege 20ste eeuw, na het ontstaan van Nieuw-Velp, als secundaire verbindingroute zijn gaan fungeren. Het zijn echter wel oude wegen, want op de kaart van circa 1750 en het kadastrale minuutplan uit circa 1830 zijn ze al weergegeven. Waarschijnlijk vormde de Hanenstraat-Pastoriestraat met in het oostelijk verlengde daarvan de Hoogveldseweg wel van oudsher een verbinding met Escharen, ten zuiden van Grave langs. De kaart van circa 1750 en de minuutplannen uit circa 1830 duiden op deze functie. Thans sluit deze

Afb. 5. Het westelijke deel van de Pannestaartseweg gezien in oostelijke richting.

Afb. 6. De Bronkhorstweg gezien richting het noorden.

verbinding aan op de Bossche Baan/Elftweg, de al in 1830 weergegeven hoofdroute Nijmegen-Grave-Oss.

- Tertiaire wegen

Wegen met een lokale functie (tertiaire routes) zijn de Hanenstraat (zuidelijk deel), de Wolfgatschestraat, de Lageweg, de Basilius van Bruggelaan, de Pastoor Loefsweg, de Overlaat en het Marsstraatje. Door middel van deze wegen waren, vaak al van oudsher, de boerderijen en landerijen bereikbaar. Zo zijn de Wolfgatschestraat, de Lageweg en de Hanenstraat al weergegeven op de kaart uit circa 1750. De Lageweg lag deels op of naast een inundatiedijk, die op de kaart van circa 1750 herkenbaar is.

Afb. 7. Pastoor Loefsweg gezien richting het noorden. Zicht op de Middeleeuwse St. Vincentiuskerk.

Ook de Basilius van Bruggelaan staat daarop aangegeven, maar aan de westzijde met een iets ander verloop: een halve cirkel vlak voor het Capucijnenklooster langs. De Pastoor Loefsweg bestaat circa 1830, maar komt op de kaart van circa 1750 niet duidelijk naar voren. De Overlaat is de jongste van dit stel, want die is pas na 1955 aangelegd.

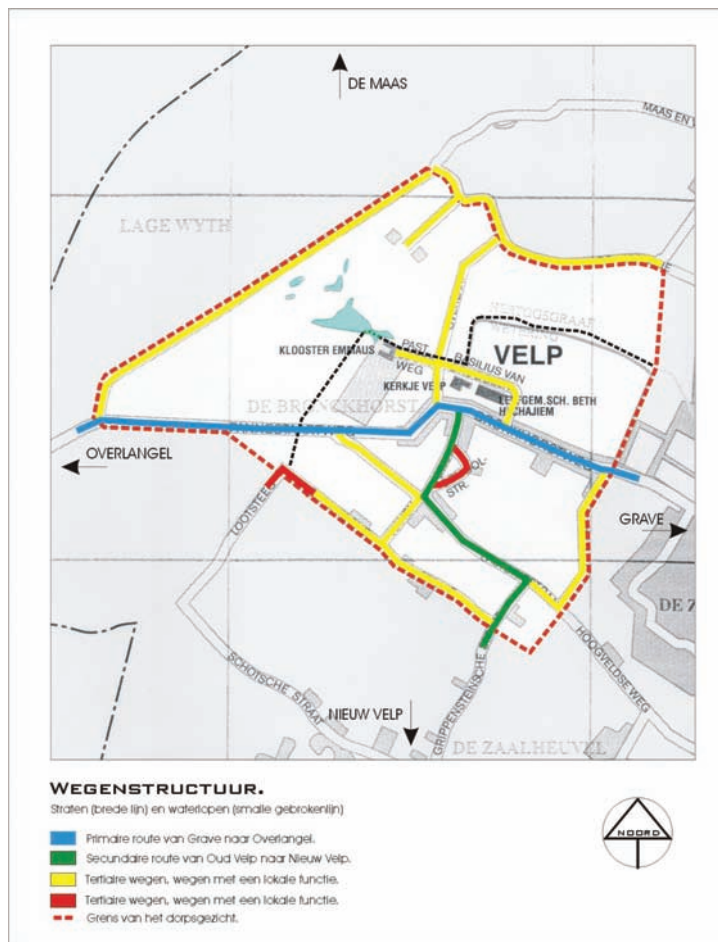
De Mars en Wythdijk, oorspronkelijk gelegen langs de Maas, vormt thans grotendeels een fietspad. Het huidige rechte verloop staat in contrast met het kronkelende verloop op de kaart uit circa 1750, maar stemt overeen met de situatie op de minuutplannen uit circa 1830. De kronkel met de inundatiesluis moet dus tussen 1750 en 1830 opgeheven zijn en vervangen door de nieuwe, huidige dijk met inundatiesluis. Het verloop van de oude dijk blijkt duidelijk uit de parcellering op de minuutplannen uit circa 1830, en recente kadastrale kaarten (bijvoorbeeld 1942 en 2005).

Afb. 8. De Wolfgatschestraat in westelijke richting.

- Onverharde wegen

Enkele wegen zijn nooit verhard en hebben een ondergeschikte plaatselijke functie. Dergelijke veldwegen zijn de Wolfgatschestraat (westelijke kop) en de Looftsteeg in het verlengde daarvan, en de Schoolstraat bij de Hanenstraat (noordelijke deel). Voor alle drie geldt dat ze al op de kaart van circa 1750 zijn weergegeven. Vanaf de Pannestaartweg steekt ook nog een veldweg het terrein ten zuidwesten van het Capucijnenklooster in, die zelfs nog de Hertogsgraafwetering overbrugt.

Afb. 9. De wegenstructuur.

1.3.2 De bebouwingskarakteristiek

Qua bebouwing biedt Oud Velp een zeer divers beeld, dat gedurende ruwweg de afgelopen 900 jaar is ontstaan. Een aantal hiervan is vanwege het monumentale belang al opgenomen op de rijkslijst (rijksmonumenten) of de gemeentelijke monumentenlijst. Binnen dit onderzoekskader was het niet de bedoeling om de bebouwing nauwkeurig te bekijken, hier wordt daarom volstaan met een globale beschouwing.

- De middeleeuwen (voor circa 1500)

Uit de Middeleeuwen stamt de oude St. Vincentiuskerk aan de Pastoor Loefsweg. Dit rijksmonument bevat nog romaanse delen (12de-eeuws) maar stamt in de huidige vorm in hoofdzaak uit de gotische periode (14de tot 16de eeuw).⁸ Mogelijk stond deze kerk in nauwe relatie met het ten oosten ervan gelegen kasteel Bronkhorst (gesloopt 1860). Van dit kasteel zijn op het kadastrale minuutplan van circa 1830 de grachten en restanten van gebouwen zichtbaar.

Afb. 10. De St. Vincentiuskerk.

Afb. 11. Het Capucijnenklooster Emmaus gezien vanuit het oosten.

- De vroeg-moderne tijd (circa 1500-circa 1800)

Uit de periode circa 1500 tot 1800 stamt het Capucijnenklooster Emmaus aan de Basilius van Bruggelaan. De stichting vond plaats in 1645 en na een overstroming in 1715-1716 zijn de huidige kloostergebouwen (1718) en de kapel (1733) gerealiseerd.⁹ Rijksmonument.

Ook de boerderij Basilius van Bruggelaan 1, op de hoek met de Bronkhorstweg, dagtekent uit deze periode. Dit is een gemeentelijk monument, dat mogelijk in nauwe relatie stond met het verdwenen kasteel Bronkhorst, ten westen ervan gelegen. Mogelijk hebben sommige boerderijen met een 19de- en 20ste-eeuws uiterlijk, een kern die tot een vroegere periode teruggaat.

Afb. 12. Het Capucijnenklooster Emmaus gezien vanuit noordelijke richting.

- De jongere bouwkunst (van circa 1800 tot 1940)

In de periode 1800-1940 is een diversiteit aan bebouwing tot stand gekomen, zowel wat betreft de omvang, de functie als de vormgeving. Het meest prominent is het klooster van de Redemptoristinnen aan de Basilius van Bruggelaan, dat vanaf 1860 ter plaatse van het gesloopte kasteel Bronkhorst is verzezen.¹⁰ Rijksmonument. Ook een groot deel van de agrarische bebouwing heeft een 19de-eeuws uiterlijk, zoals aan de Grippensteinschestraat, de Pastoriestraat en de Wolfgatschestraat. Hetzelfde geldt voor de gemeentelijke monumenten Bronkhorstweg 11, 17, 23-25, 29 en 30, evenals een aantal andere panden aan deze straat, de Pannestaartweg en de Hanenstraat hoek Pastoriestraat. Opvallend is de komst van winkelpanden, woonhuizen en villa's, met name rond 1900. De panden Bronkhorstweg 2-22 vormen schaarse voorbeelden in Oud Velp van rijtjeswoningen, ongeveer uit de jaren '30 van de 20ste eeuw.

Afb. 13. Het Redemptoristinnenklooster gezien vanuit noordelijke richting.

- Recente nieuwbouw (na 1945)

Na de Tweede Wereldoorlog is de bebouwing langs de Bronkhorstweg verder verdicht met nieuwe villa's, met een niet altijd even doordachte vormgeving en materiaalgebruik. Ook aan de Hanenstraat zijn de laatste tientallen jaren nieuwe villa's gebouwd

Afb. 14. Het Redemptoristinnenklooster, de entree van kapel en klooster.

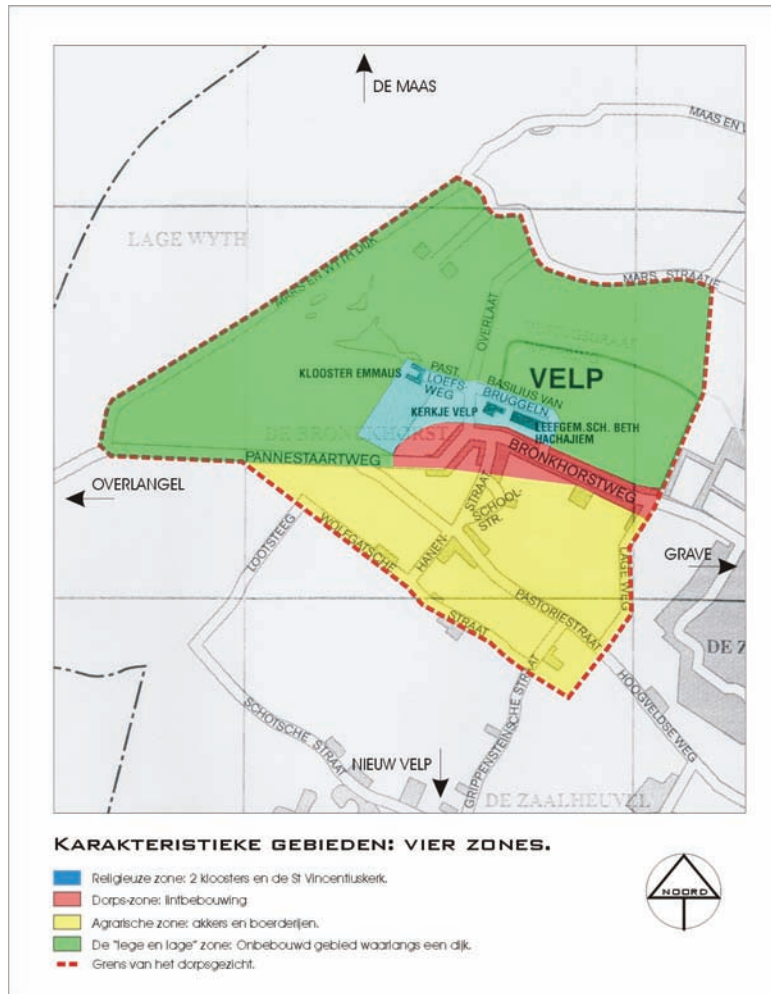
Afb. 15. Twee panden aan de noordzijde van de Bronckhorstweg.

Afb. 16. De Hanenstraat in zuidelijke richting.

1.4 De indeling in vier “zones” of karakteristieke gebieden

In de landschappelijke en stedenbouwkundige situatie zijn vier karakteristieke te herkennen. Drie ervan nemen de vorm aan van naast elkaar gelegen zones, die omsloten worden door de vierde. Elk heeft zijn eigen kenmerken maar is naadloos verweven met de structuur van het geheel dat Oud Velp kenmerkt, zowel vanuit historisch oogpunt als in de huidige situatie.

Afb. 17. De zonekaart.

1.4.1 De “religieuze zone”

De eerste zone is qua schaal en hoogte de meest opvallende en die bevindt zich langs de Pastoor Loefsweg en de Basilius van Bruggelaan. Deze zone kan als de ‘religieuze zone’ worden gekenschetst vanwege de bebouwing met (oorspronkelijk) religieuze functies.

Vanouds staat de middeleeuwse kerk van Oud Velp, ooit gewijd aan St. Vincentius, bij het kruispunt van de twee genoemde wegen. Bij de kerk moet ook het middeleeuwse dorp Velp hebben gelegen. Ten westen hiervan is vanaf de 17de eeuw het Capucijnenklooster Emmaus tot stand gekomen, thans gekenmerkt door 18de-eeuwse kloostergebouwen. Ten oosten van de middeleeuwse kerk is in de tweede helft van de 19de eeuw het Redemptoristinnenklooster St. Alfonsius verzezen, ter plaatse van het in 1860 gesloopte kasteel Bronckhorst. De middeleeuwse kerk is thans tentoonstellingsruimte van een stichting (Kunst in het kerkje) en in het

Redemptoristinnenklooster woont een leefgemeenschap. Deze religieuze bebouwing ligt afzijds van de hoofdweg (Bronkhorstweg-Pannestaartweg) die Oud Velp doorsnijdt. Het voormalige Redemptoristinnenklooster heeft een lange, gesloten tuinmuur langs deze hoofdweg en is als zodanig prominent aanwezig in de dorpsbebouwing. De middeleeuwse kerk gaat grotendeels schuil achter geboomte en het Redemptoristinnenklooster; vanaf de Pannestaartweg, het verlengde van de Bronkhorstweg, is het kerkgebouw prominent zichtbaar. Het Capucijnenklooster distantieert zich als het ware van het dorp, door de enigszins geïsoleerde ligging aan de kop van een doodlopende weg (het westelijke eind van de Basilius van Bruggelaan) in een dicht geboomte. Het 19de-eeuwse H. Hartbeeld op een pleintje naast de kruising Bronkhorstweg-Pastoor Loefsweg is te beschouwen als een voorpost van de religieuze zone in de dorpsbebouwing. Vanaf de noordzijde manifesteren deze gebouwen zich alle drie duidelijk. En ook steken de drie verschillende torens als bakens boven het geboomte uit, waardoor ze van verre waarneembaar zijn. Ze vormen visueel de letterlijke hoogtepunten en markatiepunten van Oud Velp en zo blijkt deze religieuze bebouwing onlosmakelijk verbonden met het dorp.

Afb. 18. De Basilius van Bruggelaan met aan het einde het Redemptoristinnenklooster, rechts een klein deel van de St. Vincentius en in de rug de Pastoor Loefsweg met het Capucijnenklooster.

Afb. 19. De Pastoor Loefsweg met aan het einde het Capucijnenklooster en in de rug de St. Vincentius en de Basilius van Bruggelaan met het Redemptoristinnenklooster.

1.4.2 De “dorps-zone”

De tweede zone sluit aan de zuidzijde aan op de religieuze zone en ligt ter weerszijden van de hoofdweg door het dorp, de Bronkhorstweg en het oostelijke einde van de Pannestaartweg. Ook de noordelijke kop van de Hanenstraat maakt deel uit van deze zone. Vanwege de intensieve bebouwing langs deze wegen kan

deze zone als de “dorps-zone” worden gekenschetst. Kenmerkend is de doorlopende lintbebouwing. In de meeste gevallen betreft het vrijstaande huizen en in enkele gevallen gekoppelde woningen. De bebouwingskarakteristiek is zeer divers en dagtekent uit verschillende eeuwen, ofschoon hoofdzakelijk uit de 19de en 20ste eeuw. Voor de late 19de eeuw zal de situatie in deze zone sterk geleken hebben op de hierna te bespreken derde zone, voornamelijk bestaande uit verspreide agrarische gebouwen. Vanaf de late 19de eeuw zijn hiertussen fraaie woningen van notabelen en moderne vrijstaande villa's verrezen, waardoor de bebouwing zich steeds meer verdichtte. Het ‘dorpseffect’, aaneensluitende intensieve bewoning, is hierdoor versterkt. Desondanks is dankzij de ruimte rondom de verschillende bebouwing het landelijke effect van het dorp behouden.

Afb. 20. De Bronckhorstweg met aan weerszijden bebouwing met de karakteristieke lintstructuur gezien in oostelijke richting.

1.4.3 De “agrarische zone”

Deze zone vertegenwoordigt de oude karakteristiek van Oud Velp, gekenmerkt door verspreide agrarische gebouwen met daartussen enkele niet-agrarische huizen. Deze extensieve, landelijke bebouwing bevindt zich in een kleinschalig, lichtgloeiend

Afb. 21. De Lageweg in zuidelijke richting.

essen-landschap met solitaire bomen en kleine boomgroepen, ten zuiden van de dorps-zone. Het gebied wordt doorsneden door landwegen als de Hanenstraat (zuidzijde), Pastoriestraat, Wolfgatschestraat, Lageweg en de noordelijke kop van de Grippensteinschestraat. De Schoolstraat is zelfs nog onverhard, evenals het westelijke eind van de Wolfgatschestraat en de Lootsteeg in het verlengde daarvan. De bebouwing is divers en dateert hoofdzakelijk uit de 19de en 20ste eeuw.

Afb. 22. Gezicht vanaf de Lageweg in noordwestelijke richting.

1.4.4 De “lage en lege zone”

De laatste karakteristiek betreft het laaggelegen gebied rondom Oud Velp. Dit oorspronkelijk drassige terrein is pas laat ontgonnen en wordt gekenmerkt door de bijna totale afwezigheid van bebouwing en bomen. Dit gebied ten noorden van Oud Velp lag in de loop van de Beerse Maas. Derhalve werd beplanting geweerd om het water sneller te doen doorstromen. Zo werden bijvoorbeeld in 1828 diverse obstakels (bomen, heggen en hoger gelegen gronden) geruimd in de traverse van de Beerse Maas.¹¹ De enkele boerderij dateert uit de 20ste eeuw. Dit gebied wordt doorsneden door de waterloop de Hertogsgraafwetering. Enkele wegen maken het gebied toegankelijk: de Overlaat, de Mars en Wythdijk, het Marsstraatje, en het westelijke deel van de Pannestaartweg.

Afb. 23. Gezicht vanaf de Overlaat in noordoostelijke richting.

Een karakteristieke doorbreking van dit lege landschap bevindt zich aan de noordwestzijde van Oud Velp. Bij het Capucijnenklooster is de wetering vergroot tot een vijver en hierop sluit een bosschage aan, met kleine vijvers, die loopt tot aan de Mars en Wythdijk. Deze dijk vormt ook een karakteristiek element aan deze zijde van Oud Velp, als hoogwaterkering.

Afb. 24. Beeld van de "lage en lege zone" met daarin de Hertogsgraafwetering.

Afb. 25. De Mars en Wythdijk gezien in zuidwestelijke richting.

1.5 Omgrenzing

Op basis van deze analyse kan een omgrenzing van het aan te wijzen beschermd dorpsgezicht worden bepaald. Karakteristiek voor Oud Velp blijkt dus de hogere ligging ten opzichte van de omgeving. Daar concentreert zich ook de in dichtheid variërende bebouwing. Dit deel vormt daarom het uitgangspunt, de kern, van het te beschermen gebied. Aan de oostzijde zijn de nieuwe wijken van Grave, Oud Velp al dicht genaderd, maar aan de andere zijden ligt deze kern nog geheel vrij. Om deze vrije en kenmerkende ligging te waarborgen, wordt de grens van het te beschermen gebied door het relatief lege, aansluitende laagland getrokken. De omgrenzing ligt zodoende aan de buitendijkse zijde van de Mars en Wythdijk,

ten zuiden van het Marsstraatje, langs de Hertogsgraafwetering, ten oosten van de Lageweg en de Grippensteinschestraat, ten zuiden van de Wolfgatschestraat en de Pannestaartweg tot aan de Mars en Wythdijk.

2 Cultuurhistorische waardebeoordeling

2.1 De cultuurhistorische waardebeoordeling

De cultuurhistorische waardebeoordeling van Oud Velp omvat de huidige landschappelijke, stedenbouwkundige en bebouwingskarakteristiek. Deze aspecten vormen de cultuurhistorische kwaliteit, die zich toespitst op de structuur van straten en wegen, de structuur en invulling van de open ruimte, en de structuur en vorm van de bebouwing. Omdat er van de bebouwing voor deze cultuurhistorische analyse geen nauwkeurig onderzoek hoefde plaats te vinden, zal aan dit aspect slechts een globale kwaliteit worden gekoppeld. Er is een onderverdeling gemaakt naar drie categorieën: een hoge, positieve en een indifferente kwaliteit. De vierde categorie, de negatieve kwalificatie, kan achterwege blijven, omdat geen enkel verschijnsel in het gebied van een zodanige storende kwaliteit is dat een aanpak ervan noodzakelijk is. Op basis van een aantal toetscriteria kunnen deze categorieën vastgesteld worden.

2.2 De cultuurhistorische kwaliteit

Hoge cultuurhistorische kwaliteit

- Criteria

De hoge cultuurhistorische kwaliteit is gebaseerd op deze uitgangspunten:

- * historische wegen en wegstructuren, die in aanleg veelal tot de (late) middeleeuwen teruggaan;
- * historische waterlopen en waterpartijen;
- * het historische kleinschalige landschap;
- * de middeleeuwse kerk als laatste overblijfsel van de oude dorpskern;
- * de kloosters uit de 17de en 19de eeuw;
- * rijks- en gemeentelijke monumenten.

- Locaties

De volgende wegen hebben op basis hiervan een hoge beoordeling gekregen:

- Bronkhorstweg
- Hanenstraat
- Basilius van Bruggelaan
- Pastoor Loefsweg
- Pastoriestraat ten oosten van de Hanenstraat
- Wolfgatschestraat
- Lageweg
- Schoolstraat
- Lootheeg

De volgende bebouwing heeft op basis hiervan een hoge beoordeling gekregen:

- de middeleeuwse kerk
- het Capucijnenklooster
- het Redemptoristinnenklooster
- de boerderij Basilius van Bruggelaan 1
- de huizen Bronkhorstweg 11, 17, 23-25, 29 en 30
- het H. Hart-beeld op de hoek Bronkhorstweg-Pastoor Loefsweg

De volgende landschappen hebben op basis hiervan een hoge beoordeling gekregen:

- het essen-landschap ten zuiden van de Bronkhorstweg-Pannestaartweg
- het lage landschap ten westen van de Pastoor Loefsweg-Overlaat met het bos van het Capucijnenklooster en het griendbos
- het lage landschap ten noorden van de Basilius van Bruggelaan-Bronkhorstweg, waarin de Hertogsgraafwetering ligt

De volgende waterloop heeft op basis hiervan een hoge beoordeling gekregen:

- de Hertogsgraafwetering ten noorden van en evenwijdig aan de Bronkhorstweg, als oorspronkelijke inundatiesloot
- de waterpartij ten noordwesten van het Capucijnenklooster

- Conclusie

Behoud is noodzakelijk van de aangegeven wegen, bebouwing, landschappen en waterlopen.

Positieve cultuurhistorische kwaliteit

- Criteria

De positieve cultuurhistorische kwaliteit is op deze uitgangspunten gebaseerd:

- * karakteristieke jongere wegen en wegstructuren;
- * karakteristieke jongere waterlopen en waterpartijen;
- * karakteristieke landelijke en dorpse bebouwing;
- * karakteristieke jongere landschappelijke elementen.

De volgende wegen hebben op basis hiervan een positieve beoordeling gekregen:

- Pannestaartweg
- Overlaat
- Pastoriestraat tussen de Hanenstraat en de Pannestaartweg

De volgende bebouwing kan op basis hiervan een positieve beoordeling toegekend worden:

- vele panden langs de Bronkhorstweg
- de meeste panden langs de Hanenstraat
- de meeste panden langs de Wolfgatschestraat
- de meeste panden langs de Pastoriestraat
- de panden aan de Schoolstraat
- de boerderij aan de Grippensteinschestraat

De volgende waterloop krijgen op basis hiervan een positieve beoordeling:

- het deel van de Hertogsgraafwetering tussen de Lootsteeg en de Overlaat
- de waterpartijen in het griendbos

Het volgende landschappelijke element heeft op basis hiervan een positieve beoordeling:

- het griendbos evenwijdig aan de Mars en Wythdijk

- Conclusie

Behoud is wenselijk van de aangegeven wegen, bebouwing, waterlopen en landschappelijke elementen.

Indifferente cultuurhistorische kwaliteit

- Criteria

De indifferente cultuurhistorische kwaliteit is gebaseerd op deze uitgangspunten:

- * nieuwe wegen en straten die zich min of meer inpassen in en aanpassen aan de bestaande stedenbouwkundige en landschappelijk structuren;

- * nieuwe bebouwing die qua schaal en vormgeving enigszins aansluit bij de bestaande bebouwing;
- * nieuwe bebouwing met een enigszins storend karakter in de omgeving, maar die van zodanige schaal is dat het effect op de totale belevingswaarde uiteindelijk nihil is.

De volgende weg heeft op basis hiervan een indifferente beoordeling gekregen:

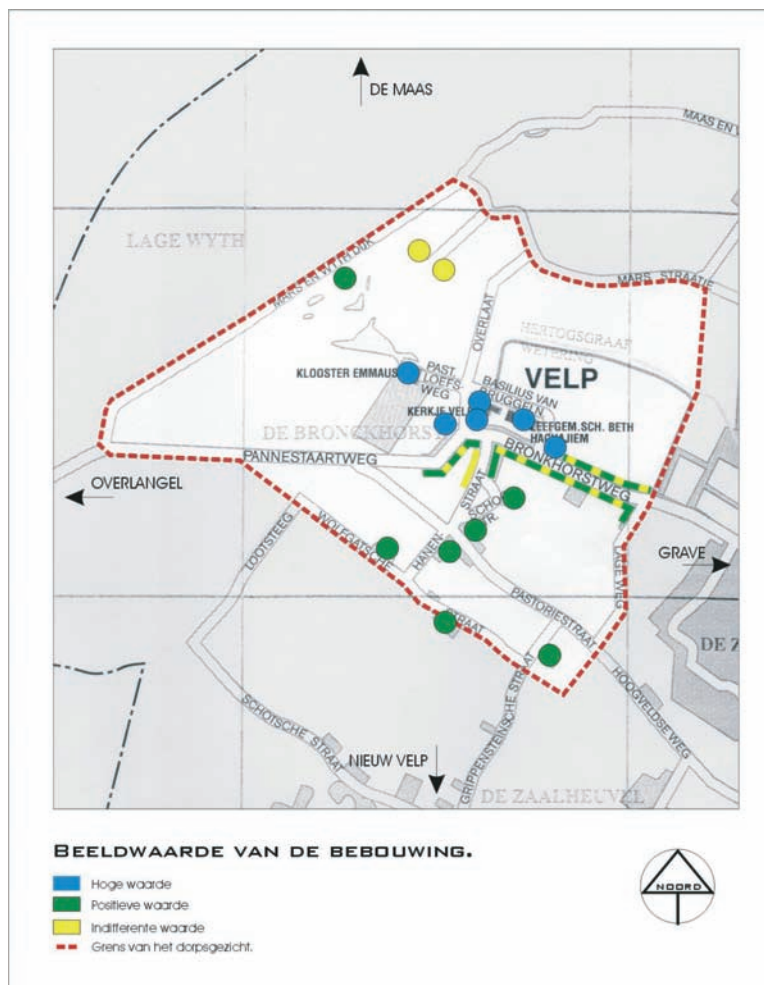
- het straatje evenwijdig aan de Mars en Wythdijk naar nieuwe boerderijen

De volgende bebouwing heeft op basis hiervan een indifferente beoordeling gekregen:

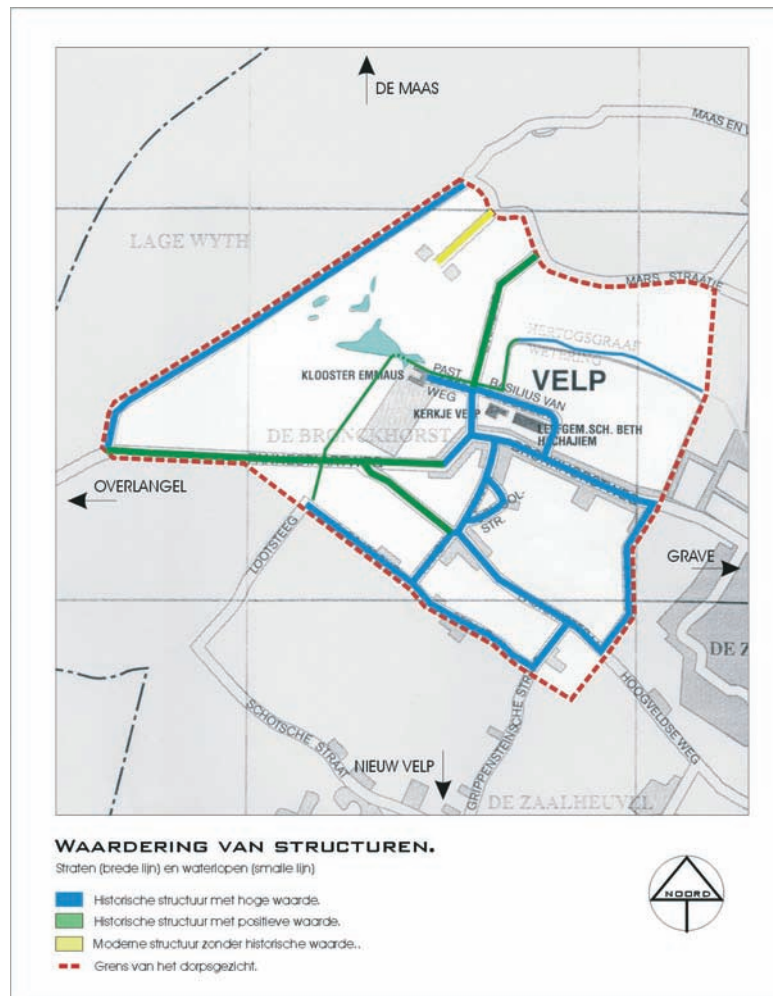
- de nieuwbouw langs de Bronkhorstweg tussen de Pastoor Loefsweg en de Pannestaartweg
- de nieuwbouw langs de Hanenstraat tussen de Bronkhorstweg en de Pastoriestraat
- sommige nieuwbouw langs de Bronkhorstweg tussen de Hanenstraat en de Lageweg
- de nieuwe agrarische bebouwing tussen de Overlaat en Mars en Wythdijk

- Conclusie

Deze objecten en structuren kunnen goeddeels in de huidige toestand gehandhaafd worden. Een versterking van de binding met de historische omgeving, door middel van schaal, vorm, en materiaalgebruik is te overwegen.

Afb. 26. Waarderingskaart van de bebouwing in het gebied.

Afb. 27. Waarderingskaart van de straten en waterlopen.

2.3 Conclusies en aanbevelingen

Ondanks het opdringen van de nieuwbouwwijken van Grave en Nieuw-Velp, heeft Oud Velp zijn historische karakter goed behouden. De karakteristieke kleinschaligheid en diversiteit kenmerken dit gebied tot op de dag van vandaag.

Omdat op dit moment het open karakter van dit gebied nog grotendeels gehandhaafd kan blijven, verdient dit gebied een bijzondere status.

Voor toekomstige ontwikkelingen is het van belang dat een hoge kwaliteit en een sterke binding met de bestaande historische structuur wordt nagestreefd.

3 Inventarisatie historisch groen

S. van der Loo (BILAN)

3.1 Inleiding

Deze inventarisatie van waardevolle groenelementen is gemaakt in opdracht van BAAC bv. De resultaten dragen bij in de waardering van Oud Velp als beschermd dorpsgezicht.

In dit kader was het doel van het onderzoek, te bepalen welke historische groenelementen, groenstructuren en soorten beeldbepalend en waardevol zijn voor de genoemde dorpsgezicht.

Het plangebied ligt ten westen van Grave en omvat het gehucht Oud Velp en omliggend gebied tot aan de oude Maasdijk. Oud Velp is een gereduceerde oeverwalnederzetting aan de rand van de Beersche Overlaat, met hoofdzakelijk vrijstaande lintbebouwing aan de Bronkhorsterweg. Ten noorden van deze weg liggen rivierbodems met zandige klei, genaamd de Hoge en Lage Mars en ten zuiden de laagterrassen met fijne zanden.

3.2 Onderzoeksmethode

Tijdens het bureauonderzoek werd aan de hand van bestaande bronnen informatie verzameld en geanalyseerd omtrent bekende cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden. Als bronnen werden gebruikt: de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant (CHW), het M.I.P.-rapport van Gemeente Grave, de Nederlandse Dendrologie en Heukel's Flora. Daarnaast werden topografische, historische, en bodemkundige kaarten, relevante literatuur, bronnen en internetsites geraadpleegd.

Op basis van de resultaten uit het bureauonderzoek werd de veldinventarisatie op dinsdag 10 mei uitgevoerd. De inspectie heeft zich beperkt tot de gezichtsbepalende middelgrote en grote groenelementen. Gezichtsbepalend wil in deze zeggen dat deze gekoppeld zijn aan landschap en historische ontwikkeling. De historisch relevante bomen zijn onder te verdelen in drie belangrijke families. De Tilia (linde) als erfbeplanting, Populus (populier, wilg) als begroeiing in uiterwaarden en aan slootranden en de Fagaceae (kastanje, beuk, eik) als erf- en laanbeplanting. Struiken en struwelen bestaan hoofdzakelijk uit doornige Rosaceae (meidoorn, sleedoorn) en dienden in het verleden veelal als veewering. Recente elementen die niet binnen de historische groenstructuren vallen, zoals bijvoorbeeld de essenlaan aan de Overlaat en het bosperceel op de Preuk, worden niet op de kaart aangegeven.

De resultaten van het onderzoek worden op een kaart gepresenteerd. Op basis van deze kaart worden ze nader besproken.

3.3 Resultaten van het veldonderzoek

3.3.1 Oud Velp

Historische groenelementen van Oud Velp zijn ingedeeld in zeven typen, afgeleiden

van inrichtingskenmerken: boomgaard, oobos, erfbeplanting, haag/perceelsrand/struweel, kloostertuin, laanbeplanting en maasheggen. De kaart geeft zo een beeld van de groenelementen die gerelateerd zijn aan de historische inrichting van Velp.

3.3.2 Boomgaard

Aan de Pastoriestraat liggen een oude peren- en een kersenboomgaard met grillige, knoestige en ver uiteenstaande hoogstam-fruitbomen. Op het erf van Bronkhorstweg 27 bevindt zich een fruitboomgaard en aan de Wolfgatsche straat ligt een relict van een boomgaard met nog één hoogstamappelboom.

3.3.3 Oobos

Aan de binnenzijde van de dijk ligt een wielrelict met oobos. Dit wiel is ontstaan door de uitschurende werking van het Maaswater in relatie tot de Beersche Overlaat. Hier ligt de Velpse Sluis die geregeld werd geopend om het Maaswater via de Hertogsgraafwetering af te voeren. Dit systeem is van 1650 tot 1950 actief geweest. Het wielrelict is na 1950 ten dele dichtgegroeid met een oobos van schietwilg, grauwe wilg, zwarte els, riet en zegge en, verspreid, éénstijlige meidoorn. De wilg wordt circa veertig jaar oud. Dit komt overeen met de ouderdom van dit oobos.

3.3.4 Erfbeplanting

De meest in het oog springende erfbeplanting wordt gevormd door de snoeilinde. De lindeboom genoot bij de Germanen aanzien als heilige boom. De geest van de linde gold als beschermer voor huizen, bronnen en kerken. Dit verklaart de plaats van de linde op het erf, namelijk aan de voorzijde van het huis. Aan de Pastoriestraat staat een monumentale Hollandse linde uit 1880-1890. Andere veel voorkomende bomen op het erf zijn de paardekastanje, zwarte populier en de beuk. Volgens het M.I.P.-rapport¹ zou zich op de Bronkhorstweg 28 een oude iep bevinden. Deze werd hier echter niet waargenomen.

3.3.5 Haag / perceelsrand / struweel

Tot dit type begroeiing behoren alle groenstroken die dienen als perceelsbegrenzing. Deze kan bestaan uit een combinatie van verspreid staande bomen met een onderbegroeiing van struiken, een struweel met uitsluitend struikgewas, een afgepaste bomenrij (knotwilg) of een gecultiveerde haag. Veel voorkomende bomen zijn de Canadapopulier en de zomereik. Deze hebben vaak een onderbegroeiing van hazelaar, lijsterbes en rosaceae (éénstijlige meidoorn, sleedoorn, wilde roos). Het struweel aan de Wolfschgatsestraat bestaat tevens uit wilde kardinaalsmuts. Aan de Pastoor Loefsweg ligt aan de westzijde een haagbeukhaag en aan de oostzijde een beukenhaag. Aan de noordzijde van de Basilius van Bruggelaan ligt een halfgrond perceel met een meidoornhaag, enkele seringgen, een knotwilg en een grauwe wilg. Deze haag vormt de begrenzing met de Beersche Overlaat.

3.3.6 Kloostertuin

Binnen het plangebied vallen de tuinen van Capucijnenklooster Emmaus en het voormalige klooster van de Redemptoristinnen. De tuin van het Emmausklooster heeft een rechthoekige, functionele indeling. Aan de oostzijde staat een dubbele rij bomen met aan de buitenzijde zomereik en aan de binnenzijde linde. Aan de achterzijde staan tevens beuk, esdoorn, okkernoot en populier. De fruitboomgaard is het dichtst bij het klooster gesitueerd. Van het klooster is bekend dat het omstreeks 1730 is verbouwd en dat er nadien vrijwel niets is veranderd. Dit betekent dat de oorspronkelijke tuinaanleg uit die tijd behouden is.

De tuinaanleg van de zusters is van recenter datum. Tot 1930 was een deel van het

¹ Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant, M.I.P. Gemeente Grave, 's Hertogenbosch aug. 2002, p.17

terrein nog omgracht. Deze omgrachting is in het huidige parkachtige tuinontwerp verloren gegaan. Aan de zuidrand van de tuin staan 10 paardekastanjes, aan de oostzijde enkele tamme kastanjes en Amerikaanse eiken.

3.3.7 Laanbeplanting

De laanbeplanting binnen het plangebied wordt gevormd door de beuk, zomereik, Amerikaanse eik en paardekastanje. Het meest waardevolle deel hiervan is gerelateerd aan de kloosters en aan de Basilius van Bruggelaan. Aan de noordoostzijde van het voormalige nonnenklooster staan 4 oude paardekastanjes, ter hoogte van het middeleeuwse kerkje een rij beuken en aan weerszijden van de oprijlaan naar het Emmausklooster Amerikaanse eiken. De eikenlaan aan de Wolfgatschestraat is vrijwel verdwenen, met uitzondering van drie zomereiken bij huisnummer 3 en 4 zomereiken aan het einde, nabij de wetering.

3.3.8 Maasheggen

In het noordwesten van het plangebied ligt parallel aan de Mars en Wythdijk een strook van oude perceelsrandbegroeiing en houtwallen. Deze herinneren aan de periode dat de Maasmeander tussen De Keent en de Hoge en Lagewyth actief was. Deze hogere zandige maasafzettingen zijn vermoedelijk al sinds de Romeinse periode in gebruik geweest als weidegrond met een omheining van ondoordringbare stekelige hagen van éénstijlige meidoorn, sleedoorn en wilde roos. Ten noorden van Velp zijn de maasheggen grotendeels verdwenen, waarschijnlijk al lang geleden, onder invloed van de Beerse Overlaat (1650-1950). De laatste restanten binnen het plangebied liggen aan de buitenzijde van de Mars en Wythdijk en dateren uit de periode 1850-1900 (CHW). Juist deze afwezigheid van maasheggen is hier vanuit cultuurhistorisch oogpunt waardevol.

fig. 2: Plangebied op de groenkaart.

Advies

Groenelementen in Oud Velp zijn in hoge mate belangrijk in het aanzicht van het dorp. Deze hebben van oorsprong een grote rol gespeeld in de inrichting. Naar aanleiding van het onderzoek wordt het advies gegeven om de oude groenelementen te behouden en de historische groenstructuur te versterken en herstellen met jonge aanplant.

In het noordelijke deel van het plangebied, op de Lage Mars, is openheid en leegte van de Beersche Overlaat gezichtsbepalend. Het verdient hier juist de aanbeveling om deze *openheid* te handhaven of te versterken. Op deze wijze wordt de landschappelijke relatie van tegenstelling tussen het hooggelegen Maasterras en de lageregelegen overlaat bekrachtigd.

Bijlage 1: Inventarisatielijst waardevolle groenelementen

STRAAT	TYPERING	SOORT
Mars en Wythdijk	Maasheggen	eenstijlige mei- en Sleedoorn, Wilde Roos
Mars en Wythdijk	Ooibos	Schietwilg, Grauwe Wilg, Zwarte Els, Verspreide Meidoorn, Riet, Zegge
Mars en Wythdijk	Maasheggen	Eenstijlige mei- en Sleedoorn, Wilde Roos
Basilius van Bruggelaan	Laanbeplanting	Amerikaanse Eik (2x)
Basilius van Bruggelaan	Laanbeplanting	Beuk
Basilius van Bruggelaan	Haag	Eenstijlige meidoornhaag met sering, solitaire knot- en schietwilg
Basilius van Bruggelaan	Laanbeplanting	4 paardekastanjes
Basilius van Bruggelaan	Kloostertuin	Paardekastanje, Tamme kastanje, Amerikaanse eik,
Pastoor Loefsweg	Haag	Haagbeuk (2x)
Basilius van Bruggelaan	Kloostertuin	Linde, Amerikaanse Eik, Zomereik, Es, Walnoot en fruitbomen
Pannestaartweg	Erfbeplanting	Snoeilinde (2x)
Mars en Wythdijk	Erfbeplanting	Snoeilinde (5x)
Bronkhorstweg	Erfbeplanting	Beuk (3x)
Bronkhorstweg	Boomgaard	Fruit
Bronkhorstweg	Haag	Liguster
Bronkhorstweg	Erfbeplanting	Treurwilg
Pastoor Loefsweg	Perceelsrand	Knotwilg
Bronkhorstweg	Erfbeplanting	Snoeilinde (8x)
Pannestaartweg	Erfbeplanting	Oud struweel
Grippensteinsche straat	Erfbeplanting	Snoeilinde (3x)
Grippensteinsche straat	Laanbeplanting	Es (2x)
Pastoriestraat	Struweel	Wilde roos, Lijsterbes, Meidoorn, Zomereik
Pastoriestraat	Erfbeplanting	Paardekastanje (4x)
Pastoriestraat	Erfbeplanting	Liguster-iepenhaag en 7 schiet/knotwilgen
Hanenstraat	Erfbeplanting	opgaande Linde (2x)
Hanenstraat	Perceelsrand	Knotwilgen
Hanenstraat	Perceelsrand	Solitaire schietwilg
Schoolstraatje	Struweel	Eenstijlige meidoorn, Sleedoorn, Wilde roos
Schoolstraatje	Perceelsrand	Berk, Zwarte els, Vlier
Schoolstraatje	Struweel	Meidoorn, Lijsterbes
Schoolstraatje	Perceelsrand	Es
Schoolstraatje	Erfbeplanting	Esdoorn
Schoolstraatje	Struweel	Es
Pastoriestraat	Boomgaard	Perenboomgaard
Pastoriestraat	Boomgaard	Kersenboomgaard
Pastoriestraat	Erfbeplanting	Koningslinde
Wolfgatschestraat	Laanbeplanting	Zomereik (4x)
Wolfgatschestraat	Erfbeplanting	Zomereik en Iep
Wolfgatschestraat	Erfbeplanting	solitaire Zwarte Populier
Wolfgatschestraat	Perceelsrand	Canadapopulier, Zomereik, Mei- en Sleedoorn, Kardinaalsmuts
Wolfgatschestraat	Boomgaard	solitaire Appelboom
Wolfgatschestraat	Haag	Meidoorn, Sleedoorn
Wolfgatschestraat	Laanbeplanting	Beuk
Wolfgatschestraat	Erfbeplanting	Treurwilg

4 Bronnen en literatuur

Literatuur:

Berg 2003

A.E. van den Berg, *De beleving van de collectieve tuinen*. Alterra, Wageningen / Hueber Consultancy, Utrecht 2003.

Boom 2000

Dr. B.K. Boom, *Nederlandse Dendrologie*. H. Veenman & Zonen, Ede 2000.

Brand en Douma 2002

R. v.d. Brand en H. Douma, *Land van Cuijk, Brand en Douma 2002 en één stad. Wordingsgeschiedenis en historische schets van de stad Grave en de drieëndertig dorpen van het Land van Cuijk*, Boxmeer 2002.

BRO 1989

BRO, *Gemeente Grave, Bestemmingsplan "Velp", toelichting en voorschriften*, z.p. 1989.

Dam en Knijff 2004

A. van Dam en N. Knijff, *Ruimtelijk toetsingskader Grave, Gemeente Grave*, Arnhem 2004.

Deckers 1927

J.H.F. Deckers, *De waterstaatstoestand in Noord-Brabant binnen het stroomgebied van de Maas, voorheen en thans. Uit een economisch en landbouwkundig oogpunt beschouwd*, Tilburg 1927.

Fitter 1974

R. Fitter, A. Fitter e.a., *Nieuwe bloemengids, de wilde bloemen van Noordwest-Europa*. Thieme, Baarn 1974.

Leeuwen 1991

Drs. A. van Leeuwen e.a., *Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant, M.I.P. Gemeente Grave*. 's Hertogenbosch 1991.

Meijden, van der 1996

R. van der Meijden, *Heukel's flora van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen 1996.

Provincie Noord-Brabant 1991

Provincie Noord-Brabant. *Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant. M.I.P. Gemeente Grave*, 's-Hertogenbosch 1991.

Kaarten:

Bodemkaart van Nederland 1:50.000, Blad 45 West 's Hertogenbosch, Stiboka Wageningen, 1984.

Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 45 's Hertogenbosch kwartblad II, RGD 1935.

Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 45 's Hertogenbosch, 1978.

Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4. Zuid-Nederland 1838-1857. 1:50.000, Groningen 1990.

Historische Atlas Noord-Brabant. Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000, Den Ijp: Robas, 1989. [Blad 571 Grave, verkend in 1866, herzien 1895].

Bronnen:

Bouwdossiers gemeente Grave:

Dossier – 1.777.811.22 Bestemmingsplan “Velp”. `Vastgesteld bij radsbesluit d.d. 14 november 1989, Doss. V.

Overige bronnen:

Chw.brabant.nl, conceptversie 1 maart 2005-05-22

Lexicon.izynews.be/nl

Nl.wikipeda.org

www.meertens.knaw.nl

5 Noten

¹ Brand en Douma 2002, p. 326.

² Brand en Douma 2002, p. 326.

³ MIP, p. 14.

⁴ Brand en Douma 2002, p. 328.

⁵ Brand en Douma 2002, p. 330.

⁶ Mededeling dhr. F. Haans.

⁸ Kolman e.a. 1997, p. 319.

⁹ Kolman e.a. 1997, p. 319. Website gemeente Grave: www.grave.nl - Cultuur en toerisme - Monumenten - Capucijnenklooster Emmaus, Velp.

¹⁰ Kolman 1997, 319. Website gemeente Grave: www.grave.nl - Cultuur en toerisme - Monumenten - Klooster zusters Redemptoristinnen, Velp.

¹¹ Deckers 1927, p. 61.

¹² Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant, M.I.P. Gemeente Grave, 's Hertogenbosch aug. 2002, p.17.